

Naisten akateemista uraa edistämässä

■ H. K. RIIKONEN

Maritta Pohls: *Korkeasti koulutetut naiset. Suomen Akateemisten Naisten Liiton historia.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2013.

Suomalaisten naisten tie akateemisiin tutkintoihin ja tutkintoa edel-

lyttäviin tehtäviin yhteiskunnan eri sektoreilla käy havainnollisesti ilmi, kun lukee Maritta Pohlsin kirjoittamaa esitystä Suomen Akateemisten Naisten Liiton (SANL) vaiheista. Liitossa ja sen alaosastoissa on toiminut jäsenenä tai tilaisuuksien esiintyjänä lukuisista muistakin yhteyksistä tunnettuja naisia presidentti Tarja Halosta ja YK:n apulaispääsihteeriä Helvi Sipilää myöten. Historiateoksesta ilmenee myös, miten liitossa toimineet naiset ovat olleet aktiivisia monella muullakin alalla, politiikassa, koululaitoksessa ja tieteessä; samoin he ovat usein olleet muidenkin seurojen ja järjestöjen aktiivisia toimijoita. Eivätkä he ole unohtaneet harrastuksiakaan, sattuvasti teoksen kannessa on kuva professori Eeva Jalavistosta soittamassa huilua.

Pohls aloittaa esityksensä kansainvälisen akateemisten naisten liiton perustamis- ja alkuvaiheista. Liiton vuonna 1920 Lontoossa pitämän kokouksen aikana kaupungissa oli suomalainen lehtori Carin Rosenius, joka seuraavana vuonna ehdotti vastaavan yhdistyksen perustamista Suomeen. Roseniuksen ohella Pohls kuvaa SANL:n alkuvuosien aktiivisia toimijoita ja samalla suomalaisen naisliikkeen johtohahmoja, joita on usein esitelty ja kunnioitettu esikuvina. Heitä ovat etenkin Emma Irene Åström, Jenny af Forselles, Alma Söderhjelm, Tekla Hultin ja Kaino W. Oksanen. Alojensa ”ensimmäisiä” on teoksessa mainittu useita. Esimerkiksi Alma Söderhjelm oli ensimmäinen nainen dosenttina ja professorina, Elsa Ryti, presidentti Risto Rytin sisar, oli akateemisten väitöstilaisuuksien ensimmäinen naispuolinen vastaväittäjä, ensimmäinen teologian tohtorin tut-

kinnon suorittanut nainen oli Eira Paunu ja Ritva Hyöky oli ensimmäinen nainen hovioikeuden presidenttinä.

Monet SANL:n keskeiset toimijat ovat olleet tärkeä osa suomalaista tieteenhistoriaa, kuten kansanrunoudentutkija Elsa Enäjärvi-Haavio, kirjallisuudentutkija Irma Rantavaara, historiantutkijat Aira Kemiläinen ja Lolo Krusius-Ahrenberg sekä lääketieteen eri alojen edustajat Laimi Leidenius, Hilja Teräskeli ja Eeva Jalavisto. Historiansa aikana SANL:llä on ollut vahva yhteys Helsingin yliopistoon. Viimeinen SANL:n puheenjohtaja, jolla oli kiinteä yhteys Helsingin yliopistoon, oli professori Eeva Jalavisto (pj. 1956–63), mutta hänenkin jälkeensä liitossa ja sen osastoissa on toiminut yliopistoväkeä, kuten liiton puheenjohtajana vuosituhannen vaihteessa toiminut Oulun yliopiston emeritaprofessori Anja Tiilikainen, Vantaan Akateemisten Naisten puheenjohtaja Raija Sollamo ja Helsingin Akateemisten Naisten puheenjohtaja Auro Korppi-Tommola.

Teoksessa, jossa on mukana sekä suomen- että ruotsinkielisten osastojen toiminta, on aiheellisesti kiinnitetty paljon huomiota Suomen akateemisten naisten kansainvälisiin yhteyksiin. Niihin on ollut hyvät edellytykset jo pelkästään naisten kielitaidon perusteella (jäsenistössä on ollut paljon kielenopettajia). Monet järjestön johtavista toimijoista ovat olleet myös kansainvälisesti verkostoituneita. Tämä on ilmennyt paitsi kongressitapaamisina myös monina ystävyyssuhteina ja kodeissa tapahtuneina vierailuina. Paikallisosastoissa ei tästä kansainvälisyydestä ole kuitenkaan välttämättä välitet-

ty, vaikka myös merkittäviä poikkeuksia löytyy. SANL:n kansainvälisen toiminnan huipentumia oli vuonna 1959 Helsingissä järjestetty kansainvälisen liiton IFUW:n XIII Maailmankonferenssi. Suomalaisista kansainvälisen liiton puheenjohtajana on toiminut Ritva-Liisa Karvetti 1980-luvun lopulla. SANL:n yhteyksiä kansainväliseen liittoon (*International Federation of University Women*, IFUW) on teoksessa käsitelty melko laajasti, mikä antaa esitykselle laajempaakin perspektiiviä.

Erikoisimpia ilmiöitä SANL:n piirissä käydyssä kansainvälistymistä koskevassa keskustelussa on diplomi-insinööri Hilikka Linnan kirjoitus vuonna 1970 liiton jäsenlehdessä *Minervassa*, joka on omistanut runsaasti huomiota kansainvälisille kysymyksille. Aasian matkastaan vaikuttanut Linna kyseli, miten Suomen käy, ”jos koko Eurooppa tulee yhdeksi ainoaksi yhteisöksi” ja mihin oljenkorteen Suomi voisi tarttua ”jouduttuamme suurten kansakuntien keskellet kaaokseen”. Linnan mielestä kehitysmaiden ongelmia ei voitu ratkaista Suomen voimin, joten huomiota oli suunnattava enemmän kotimaahan.

Pohls tarkastelee jonkin verran liiton suhdetta yleensä naisliikkeeseen. Samoin hän selvittelee liiton suhdetta poliittisiin ja erinäisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. SANL on antanut lausuntoja ja julkilausumia etenkin akateemista koulutusta ja yliopistoa koskevissa kysymyksissä. Esimerkiksi vuonna 1969 korkeakoulujen hallinnon uudistusta koskevan lakiesityksen käsittelyssä liitto varoitti liian suurista muutoksista. Kannanottoja on esitetty myös verolainsäädän-

nöstä, avioliittolain uudistuksesta ja abortti- ja huumausainelaeista. Yleensä toimintaa näyttää yhteiskunnallisissa kannanotoissa luonnehtineen eräänlainen varovainen konservatiivisuus.

Liiton jäsenyhdistyksissä keskeisiä toimintamuotoja ovat olleet esitelmä- ja keskustelutilaisuudet, retket lähiseudun kohteisiin sekä vierailut muihin yhdistyksiin ja yhteistyö niiden kanssa. Suurimmassa osastossa, Helsingin Akateemisissa Naisissa, on ollut vilkasta kerhotoimintaa. Kirjallisuuskerhon (niitä oli itse asiassa kaksi) ohella mainitaan Marie Curie -kerho, jonka aihepiirejä olivat esimerkiksi tekniikka, maatalous ja elintarviketutkimus. SANL on harjoittanut myös kotimaahan ja ulkomaille suuntautunutta hyväntekeväisyyttä ja stipenditoimintaa. Yhtenä esimerkkinä konkreettisesta toiminnasta voidaan mainita Rauman akateemisten naisten vuonna 1966 järjestämä tilaisuus, jolla haluttiin saada Raumalle kohdunkaulansyövän joukkotutkimukset.

Sotavuosina SANL toimi matallalla profiililla keskittyen esimerkiksi avustustoimintaan. Useat liiton jäsenet toimivat tuolloin Lotta Svärd -järjestössä ja Naisten Työvalmiusliiton välittämässä tehtävissä.

Yhdistystoiminnalle ominaista ristiriidoista ja tulehtuneista henkilösuhteista SANL näyttää välttyneen lukuun ottamatta 2000-luvun alussa ollutta yritystä kehittää toimintaa yhteistyöllä Primacarrera-Instituutin kanssa. Turkulaisten jäsenten esityksestä kokoon kutsutussa ylimääräisessä liittokokouksessa liiton keskuhallituksen todettiin ylittäneen valtuutensa. Tämä johti puheenjohta-

jan välittömään eroon ja poistumiseen kesken kokouksen.

Liitolla on historiansa kuluessa ollut 35 paikallisyhdistystä, joista vuonna 2012 oli edelleen toiminnassa 19. Paikallisyhdistysten jäsenmäärän huippua merkitsi vuosi 1990, jolloin jäseniä oli yli 2 400. Sittemmin jäsenmäärä on tasaisesti laskenut, mutta oli vuonna 2012 vielä yli 1 000.

Pohlsin teoksesta voidaan poimia useita kiinnostavia seikkoja, joita voitaisiin käsitellä yksityiskohtaisemmin muissa yhteyksissä. Esimerkiksi kansainvälinen liitto IFUW toimitti vuonna 1939 akateemisten termien luettelon tarkoituksena selvittää eri maiden tutkintojen vastaavuuksia. Vuonna 1936 kansainvälinen liitto toimitti listan kirjoista, jotka pitäisi kääntää; Suomesta oli listassa mukana 31 julkaisua. Ylimalkaankin historia-teoksessa on otettu huomioon julkaisuautoiminta, etenkin jäsenlehti *Minerva* sekä suomalaisia vaikuttajaisia käsittelevät teokset.

Pohlsilla on silmää myös kurioositeeteille ja pikanteille yksityiskohdille etenkin sekä suomalaisen että kansainvälisen liiton toiminnan varhaisemmilta vuosilta. Esimerkiksi aikoinaan Amsterdamin kokouksessa ”vahvistettiin akateemisten naisten identiteettiä näytelmällä Aatamista ja hänen kahdesta vaimostaan Eevasta ja Lilithistä, joista Lilith oli akateemisten naisten esiäiti”. Käsikirjoitukseen näytelmään oli laatinut hollantilainen kasvipatologi Johanna Westerdyk. Suomessa jäsenmaksuja kerättiin yhteen aikaan käymällä perimässä ne suoraan jäsenten kotona. Suomalaisen liiton jäsenmaksu kansainväliselle liitolle vietitiin Englantiin vuonna 1948 valuuttasään-

nöstelyn takia Kalevala-koruina. Jäsenpostin lähettämisen helpottamiseksi otettiin käyttöön Adrema-postituskone.

Runsaasti kuvitettuun ja yleisesti ottaen huolitellusti toteutettuun teokseen on jäänyt muutamia epätarkkuuksia. Sivun 74 kuvatekstissä mainittu Aune Lindström ei ollut kirjallisuuden professori vaan taidehistorioitsija, dosentti, joka myöhemmin sai professorin arvonimen. Helsingin Normaalilyseo ei ollut 1950-luvulla normaalikoulu. Tellervo Tapionlinnan nimi esiintyy virheellisessä muodossa. Teoksen lopussa on hyödyllisiä luetteloita toimihenkilöistä, paikallisyhdistyksistä ja kansainvälisen liiton toiminnasta.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston yleisen kirjallisuustieteen professori.